

ותמחה הגמרא: כיצד מותר ליתן מים צוננים מא-ב על מיחם שהיה על גבי האש ונתרוקן ממימיו? והלא בכך מצרף [מחזק ומתקן] הוא את הכלי, שכן בזמן שמחממים מים בכלי הוא מתקלקל, (203) ודרך הצורפים לחזקו על ידי שנותנים בו מים קרים לאחר שנתחמם ובוזה נגמרת מלאכתו, ואסור לעשות כן בשבת משום מכה בפטיש? (204)

זמן מועט עד שיפשירו, אסור, שמא ישכח וישארו במיחם, ויתבשלו. (201)

אבל נותן לתוכו מים מרובים, בשיעור כזה שאינם יכולים להתבשל גם אם יהיו זמן רב, ויש במיחם רק שיעור כדי להפשירו. (202)

נעשה רק באופן שממלא את המיחם עד שפתו, אבל סתם נתינת מים למיחם חם אינם מצרפים אותו. והקשו התוס' מדוע לא תירצה הגמרא דרב אדא מתיר נתינת מים מרובים למיחם, אבל אינו מתיר למלאות עד שפת המיחם באופן שיגרום צירוף.

ולכן פירשו שישנם שני סוגי צירוף, כאשר המיחם ריק כל נתינת צוננים לתוכו גורם לו צירוף, וכאשר יש בו מים חמים, אינו נצרך אלא אם כן ממלאים אותו עד שפתו. וראה להלן בדברי רב ושמואל.

204. לשון רש"י: שכלי מתכות חם, ונותן לתוכו צונן, מחזקים את הכלי, וזו היא גמר מלאכת הצורפין. שרתחת האור מפעפעתו, וקרוב להשבר, והמים מצרפין פעפועיו. ומשמע מדבריו שצירוף הוא מכה בפטיש, וכן כתבו הרמב"ן והראב"ד [יב א].

והרמב"ם [שם] כתב המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב. ואם מכבה גחלת של מתכת ונתכוין לצרף חייב משום מכבה.

ומדברי רש"י ביומא [לד ב] מבואר שצירוף אסור רק מדרבנן. וראה בתוס' שם שיש חילוק בין צירוף כלי שהוא מדאורייתא לצירוף עששיות וכל דבר שאינו כלי שאסור רק מדרבנן. וכן כתב הרמב"ן [להלן מב א].

201. לעיל [מא ב] נקט רש"י שמותר להפשיר מים על ידי האש במקום שהיד סולדת בו, ובלבד שישלם לפני שיתחממו בשיעור יד סולדת. והקשה הרשב"א דבסוגיין מבואר שאסור לתת מים במיחם ריק אפילו למעט זמן עד שיפשירו, מפני שחששו שמא ישכח ויתחממו. וכתב שרש"י יתרץ, שהרגילות היא להכניס למיחם מים ולהסתפק ממנו מעט מעט, ולכן חששו שישכח ויתבשלו, אבל ליד האש אין רגילות לחמם מים ולא חששו שיפשיר שם.

אכן לדעת הרשב"א עצמו ורוב הראשונים [וכן נפסק להלכה], אסור להפשיר במקום שהיד סולדת בו, ומאותו טעם אין לתת במיחם מעט מים כדי להפשירו.

202. הכסף משנה [כב ה והב"י שיח] מפרש בדברי הרמב"ם, שרב אדא מתיר להפשיר רק במיחם יבש, אבל במיחם שיש בו מים חמין אסור לתת בו הרבה מים צוננים למרות שאין המים התחתונים יכולים לבשל, וכמו שמצינו באמבטי להלן [מב א], שהיא חמה מאוד, ואסור ליתן אפילו הרבה צוננים למעט חמין. אבל מדברי המגיד משנה מבואר שרב אדא מתיר בין במיחם שפינה ממנו מים ובין במיחם שיש בו מים, ובלבד שיתן מים מרובים.

203. לדעת רש"י [להלן ד"ה אלא] הצירוף

ומתרת הגמרא: רב אדא בר מתנא מפרש, כי משנתנו בשיטת רבי שמעון היא, דאמר דבר שאין מתכוין מותר. (205)

מתקיף לה אבבי לפירושו של רב אדר בר מתנא: מידי "מיהם שפינה ממנו מים" קתני במשנה? הרי "מיהם שפינהו" קתני, דמשמע

שמותר לתת מים למיחם למרות שהוא מצרף, והרי זה פסיק רישא?

והתוס' נקטו, שיכול להיות שלא יצרף, ואין זה פסיק רישא. וביאר הרמב"ן במלחמות, כי שמא כבר נצרף לפני כן. וראה בביאור הלכה [שטז ד"ה ולכן] שהוכיח מזה כדברי הט"ז שהתיר לסגור תיבה שיתכן ויש בה זבובים, כיון שאינו מתכוין לצוד אותם, ולא היה פסיק רישא, כי יתכן שאין זבובים בתיבה. ותמה עליו, כי בשלמא גורר כיסא, יתכן שלא יעשה חריץ באדמה, כי גרירת כסא על גבי קרקע אינה מחייבת בהכרח עשיית חריץ, אלא אפשר שלא יהיה חריץ, וממילא בגרירת הכסא הוא אינו מתכוין למלאכת חורש כלל. אבל בסגירת תיבה שיתכן ויש בה זבובים, הרי את מעשה הסגירה הוא עושה בודאי, והספק הוא רק על הדבר הניצוד, האם הוא נמצא בתיבה או לא, ונמצא שיש כאן ספיקא דאורייתא אם הסגירה הזאת היא מעשה מלאכה או לא, ומנין שרבי שמעון התיר גם בזה, אך מדברי הרמב"ן מוכח כי אף שעושה מעשה גמור של צירוף, כיון שיתכן וכבר נצרף הוי דבר שאינו מתכוין. אמנם מדברי הרמ"א והגרע"א [יו"ד פז א] מבואר שספק לשעבר נידון כספק דאורייתא. וראה בחידושי הגר"ש [כתובות ז].

ג. דעת הערוך [ערך סבר, והובא בתוס' להלן קג א ד"ה לא צריכא, ובעוד מקומות], שרבי שמעון מודה בפסיק רישא רק אם ניחא ליה בכך, אבל פסיק רישא דלא ניחא ליה, מותר. כמו קוצץ מילה שיש עליה בהרת, כיון שלא ניחא ליה בקציצת הבהרת, אף שזה פסיק רישא, מותר. והתוס' והראשונים חולקים עליו, וסוברים שאסור מדרבנן. אבל מדאורייתא לכולי

205. א. בכמה מקומות נחלקו רבי שמעון ורבי יהודה בדין דבר שאינו מתכוין דרבי יהודה אוסר ורבי שמעון מתיר.

דוגמא לדבר שאינו מתכוין: אדם הגורר אדם מיטה כיסא וספסל על הארץ, וכתוצאה מכך נעשה חריץ בקרקע, שזו תולדת חורש. רבי שמעון מתיר משום שלא נתכוין למלאכה זו ואינה מלאכת מחשבת, ורבי יהודה מחייב.

אמנם, אם וודאי שיעשה חריץ, מודה רבי שמעון שהוא חייב, וכמו חותך ראש התרנגולת לשחק בה ואומר לא נתכוונתי שתמות, דאמרינן "פסיק רישיה ולא ימות". ומבואר ברש"י [סוכה לג ב] שבפסיק רישיה הוא נקרא מתכוין, והוי מלאכת מחשבת.

בכתובות [ו א] איתא שרב פסק כרבי יהודה, ושמואל כרבי שמעון, וההלכה כרבי שמעון. [רמב"ם א ה, שו"ע שלז א].

ב. הטעם לכך שפטר רבי שמעון דבר שאינו מתכוין ומחייב בפסיק רישא, בפשוטו הוא משום שאם אינו מתכוין למלאכה, שוב אינה מלאכת מחשבת, ורק מלאכת מחשבת חייבה תורה, אבל כשהמלאכה היא פסיק רישא, אזי כיון שהוא יודע שתעשה המלאכה, וממילא זו מלאכת מחשבת. וכן מבואר בתוס' בסוגיין. ובחידושי הגר"ש רוזנבסקי [כתובות סימן ז] הביא בשם הגר"ש שקופ, שפעולה ללא כוונה אינה נקראת מעשה מלאכה, ולכן אם נתכוין לגרור ספסל ונעשה חריץ אין על הפעולה שם מלאכת עשיית חריץ אלא רק גרירת ספסל, אך אם יש פסיק רישא שיעשה חריץ, אזי הפעולה עצמה נקראת מעשה של עשיית חריץ, ואף שלא נתכוין אליה.

ג. הראשונים הקשו, מדוע אמרינן בסוגיין

ב. ומיחם שפינה ממנו מים חמין שבו, לא יתן לתוכו מים צוננים כל עיקר, מפני שמצורה, כשנותן מים צוננים למיחם חם, ואסור משום מכה בפטיש. (208)

ואף על פי שלא נתכוין אלא להפשיר את המים ולא לצרף, סבר תנא דמתניתין דבר שאין מתכוין אסור, ורבי יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור. (209)

דבר שאין מתכוין, אבל אם מערה הרבה צוננים מעשיו מוכיחים שאינו רוצה בבישול, ואז אפילו אם נתבשלו מותר, כרבי שמעון שאמר דבר שאין מתכוין מותר.

208. לדעת רש"י לא שייך צירוף אלא כשמלא את המיחם עד שפתו, וכמבואר בדבריו להלן [ד"ה אלא]. ולפי זה הקשו התוס' מדוע אמר אביי במיחם ריק "אינו ממלא כל עיקר", הרי יכול למלאות אותו ובלבד שלא יגיעו המים עד שפתו.

209. א. לדברי רש"י ביומא [לד ב] אביי סובר שרבי יהודה אוסר בשבת דבר שאין מתכוין רק במלאכה דאורייתא, אבל בצירוף שהיא מלאכה דרבנן לא אסר רבי יהודה. והתוס' הקשו על דבריו, כי מדברי אביי בסוגיין מבואר שבאין מתכוין לצרף אסר רבי יהודה. והצל"ח ביאר בכונת רש"י שאביי סבר כרבי יהודה במלאכות דאורייתא וכרבי שמעון במלאכות דרבנן, אבל ודאי שרבי יהודה עצמו אוסר באין מתכוין בין בדאורייתא ובין בדרבנן.

ולדעת התוס' רבי יהודה סובר שהעושה מלאכה בשבת ואינו מתכוין לה, אינו חייב מדאורייתא שכן מלאכת מחשבת אסרה תורה וזו אינה מלאכת מחשבת, ואינו אסור אלא מדרבנן, אבל בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין הוי

שפינה את המיחם עצמו והעבירו מעל האש ולא שפינה את המים שבו. (206)

אלא אמר אביי: הכי קאמר תנא דמתניתין:

א. המיחם שפינהו מעל האש, ויש בו מים חמין שהיד סולדת בהם, לא יתן לתוכו מים צוננים מועטין מהמים החמים, בשביל שיחמו [שיכולים להתחמם], שמא יתבשלו במיחם, (207) אבל נותן לתוכו מים צוננים מרובים מהחמין, כדי להפשירן

עלמא אינו חייב, ואינו דומה לפסיק רישא דניחא ליה שחייב מדאורייתא. וראה בשו"ע [שכ יח] שהביא את שתי הדעות, ומשמע מדבריו שלדינא אסור מדרבנן.

206. לכאורה משמע, שלדברי רב אדא "מיחם שפינהו" היינו שפינה רק את המים מתוכו, אבל המיחם עצמו נותר על האש, וכך למד הרמב"ן [לעיל מ ב]. והוציא מכאן, שמותר להניח דבר על גבי המדורה עצמה כדי להפשיר. אבל לדעת שאר הראשונים שאוסרים אפילו הפשר על מקום שהיד סולדת בו, צריך לומר, שלרב אדא מדובר שפינה אותו מהאש וגם פינהו מהמים שבו.

207. לדעת רש"י [בהערה לעיל] שאין איסור להפשיר במקום שהיד סולדת בו, אסרו להפשיר במיחם שמא יתחממו. ולפי זה מה שנאמר בשביל שיחמו הכונה בשיעור שיכולים להתחמם. ולפי הרשב"א ושאר ראשונים שאסרו להפשיר כלל במקום שהיד סולדת בו הפירוש הוא שאין להכניסם למקום שיוכלו להתחמם שם אפילו אם יוציאים קודם לכן. וראה בפני יהושע שביאר, כי מה ששינונו "בשביל שיחמו" הפירוש הוא שכך היא כונתו, שאם שם מים מרובים על כרחך שכונתו בשביל שיחמו, ואסור להניח במיחם על דעת להפשיר כיון שמעשיו מוכיחים שרוצה לחמם ואם כן אם ישכח לא יהיה בגדר

המיחם, אלא אם כן נתן בו מים מרובים שיש בהם שיעור כדי להפשיר, ואינם מצרפים את המיחם. אבל אם נתן מים מרובים שיש בהם שיעור כדי לצרף את המיחם, כגון שממלא את המיחם עד שפתו, אסור. (211)

ושמואל אמר: אפילו אם נתמלא המיחם עד שפתו ויש בו מים שיעור כדי לצרף

את המיחם, מותר, מפני שלא נתכוין לצרף, מב-א וכרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין מותר.

אמר רב: הא דשנינו שמותר לתת מים בתוך מיחם, לא שנו, אלא כשנותן הרבה מים צוננים כדי להפשיר את החמין, אבל אם המים עלולים לצרף את המיחם, אסור.

ושמואל אמר: אפילו לצרף נמי מותר. (210)

ותמהינן: וכי לצרף לכתחילה מי שרי?

ומפרשת הגמרא: אלא אי איתמר מחלוקת רב ושמואל — הכי איתמר:

אמר רב: לא שנו שמותר לתת צוננים לתוך

מי שרי.

והתוס' מפרשים, שאפשר לצרף בשני אופנים: אם הכלי ריק, אזי כל מעט צוננים שיוכנסו לתוכו מצרפים. ואם יש בכלי מים חמים, הוא אינו נצרף אלא אם כן ממלאים אותו עד שפתו. וסברה הגמרא שלפי לרב מותר לתת צוננים בין במיחם ריק ובין ביש בו חמין, ובלבד שלא יתכוין לצרף, וכרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור. ושמואל סבר שמותר אפילו להתכוין לצרף. ומשום הכי מקשינן, ולשמואל, לצרף לכתחילה מי שרי.

211. רש"י מפרש, שרב מתיר לתת במיחם צוננים בשיעור שלא יגיעו עד שפתו, כדי שלא יצרף, אבל אם יגיעו עד שפתו אסור למרות שאינו מתכוין, כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. ושמואל מתיר לתת בו מים מרובים כי אינו מתכוין, וכרבי שמעון. אבל אם אין המים מגיעים עד שפתו לכולי עלמא מותר, ואפילו אם המיחם ריק וכדרב אדא.

והתוס' מפרשים, שיש צירוף גם בנתינת צוננים למיחם ריק, ולפיכך סבר רב שאם פינה ממנו את המים לגמרי אזי אסור לתת כלל מים צוננים שמא יצרף, וכדרב יהודה, אבל אם יש

כמתכוין ממש. וראה בגליון הש"ס שציין שכן מבואר ברש"י ותוס' להלן. אכן מצינו בכמה מקומות בראשונים [עיין רמב"ן וריטב"א עה א, ובריטב"א יומא שם ועוד] שרבי יהודה אסר באין מתכוין בשבת מדאורייתא.

ב. ראה בהערה לעיל שהבאנו שאין הלכה כרבי יהודה, וכתבו התוס' והראשונים, שאף אביי עצמו סבר כרבי שמעון, ומכל מקום מפרש אביי כרבי יהודה, משום שכך משמע מלשון המשנה "המיחם שפינהו".

210. רש"י נקט שהכלי נצרף רק כאשר פינה ממנו את המים החמין, וממלאים אותו מים צוננים עד שפתו. וסבר רב שהותר להפשיר מים רק באופן שבודאי לא יבא לירי צירוף, כגון שיש בכלי מים חמים, וכדאביי, שהעמיד את המשנה בפינהו מהאש ויש בו מים. אבל אם פינה ממנו את המים, אסור, שמא יתמלא המיחם צוננים עד שפתו ויצרף. ושמואל אמר, אפילו לצרף מותר. כלומר, לתת צוננין בכלי שפינה ממנו את המים. וכדרב אדא, גם כן מותר למרות שיכול הכלי להיצרף. והבינה הגמרא, שיכול לתת בו מים צוננים מרובים אפילו על דעת שמתכוין לצרף. ולכן מקשינן, ולצרף לכתחילה